

АКТИВІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ СТУПЕНЕВОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Визначено мету активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Обґрунтовано необхідність впровадження у навчальний процес прогресивних технологій, форм і методів активного навчання для підвищення рівня професійної підготовки майбутніх бухгалтерів.

Ключові слова: *активізація, навчально-пізнавальна діяльність, форми навчання, методи навчання, засоби навчання.*

Определено цель активизации учебно-познавательной деятельности студентов. Обосновано необходимость внедрения в учебный процесс прогрессивных технологий, форм и методов активного обучения для повышения уровня профессиональной подготовки будущих бухгалтеров.

Ключевые слова: *активизация, учебно-познавательная деятельность, формы обучения, методы обучения, средства обучения.*

The purpose of activation cognitive academic activity of students is determined. The necessity of implementing to process of studying the newest technologies, forms and methods of active learning in order to increase the level of professional development for future accountants is explained.

Keywords: *activation, cognitive academic activity, forms of studying, methods of studying, facilities of studying.*

Соціально-економічні та політичні зміни в суспільстві висувають нові вимоги до підготовки фахівців з економічних спеціальностей у системі вищої освіти. Сучасна освіта повинна забезпечувати майбутнім спеціалістам процес отримання систематизованих знань, умінь та навичок з метою їх ефективного використання у професійній діяльності. Проте найсучасніші педагогічні технології, засоби і форми навчання не забезпечать високої ефективності навчально-пізнавальної діяльності студента, якщо він не займе активну особистісну позицію, а його пізнавальна діяльність не буде вмотивованою і цілеспрямованою. Тому активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів є одним з основних напрямів покращення навчально-виховного процесу вищих навчальних закладів.

Удосконаленню підготовки фахівців у вищих закладах освіти присвячено наукові роботи Г.Атанова, Є.Барбіної, В.Войтко, В.Галузинського,

С.Гончаренка, М.Євтуха, І.Зязюна, О.Коваленка, О.Кондратюка, Н.Ничкало, П.Олійника, В.Семиченка, О.Сухомлинської, М.Черпінського та ін. Психолого-педагогічні аспекти активізації навчання досліджували такі вчені як: Н.Бібік, Д.Богоявленська, А.Вербицький, В.Ільїн, Г.Ковальчук, В.Загвязинський, В.Лозова, П.Лузан, А.Маркова, А. Матюшкін, А.Крупнов, В.Паламарчук, О.Савченко, І.Харламов, Т.Шамова, Г.Щукіна та ін.

Однак пошуки системного забезпечення активізації навчання, де в діалектичному взаємозв'язку поєднано принципи, фактори, шляхи та умови формування активності студентів, залишаються актуальними і потребують подальшого дослідження. Сучасній ступеневій вищій освіті притаманні певні недоліки, а саме: не досить повна її відповідність специфіці професійної діяльності і вимогам, які стоять перед особистістю сучасного фахівця, а також одноманітність форм, методів і прийомів викладання, що викликає падіння інтересу до пізнавальної діяльності й майбутньої спеціальності.

Мета статті – визначити напрями активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів для підвищення ефективності навчання та якості підготовки фахівців.

Навчально-пізнавальна діяльність – це форма загальнолюдської діяльності, змістом якої є освоєння системи знань і методів діяльності, культурних цінностей і суспільних відносин. Навчально-пізнавальна діяльність студента забезпечує освоєння способів та досвіду професійного рішення практичних завдань, оволодіння професійним мисленням та творчістю, тобто вона є професійно спрямованою, або іншими словами – навчально-професійною діяльністю.

У навчально-пізнавальному процесі студент виступає об'єктом педагогічної діяльності, продуктом якої, у свою чергу, є формований у студента індивідуальний досвід. Результатом педагогічної діяльності, як виконання її основної мети, є розвиток студента: його особистісне, інтелектуальне вдосконалення, становлення його як індивідуума, як суб'єкта навчальної діяльності. Об'єктом діяльності студента є наукова, теоретична і практична інформація, якою він має оволодіти. Продукти його діяльності є відповіді (демонстрація знань, умінь, навичок), що оцінюються на іспитах, заліках, модульних екзаменах.

Таким чином, у студента, як суб'єкта навчально-професійної діяльності, є своя мета, свій об'єкт, свої способи досягнення мети, свої можливості. Одне із завдань викладача на всіх етапах становлення студента – допомогти йому знайти себе. При організації викладачем впливу на об'єкт потрібно враховувати те, що студент ніколи не розвивається у прямій залежності від педагогічного впливу на нього, а за своїми законами, властивими його психіці – особливостями сприймання, розуміння, запам'ятовування, становлення волі, характеру, формування загальних і специфічних здібностей. Студент не народжується суб'єктом навчально-професійної діяльності, а стає ним під впливом виховання. Саме викладачі мають допомогти студентові стати суб'єктом навчально-професійної діяльності, в основі якої лежить сутність саморозвитку особистості.

Під активністю студентів варто розуміти ступінь заглиблення ними в предмет діяльності: готовність виконувати навчальні завдання, намагання діяти са-

можливо, витягувати необхідну наукову інформацію з різних джерел, розширювати пізнавальні інтереси.

У своєму розвитку навчально-пізнавальна активність проходить ряд рівнів (рисунок):

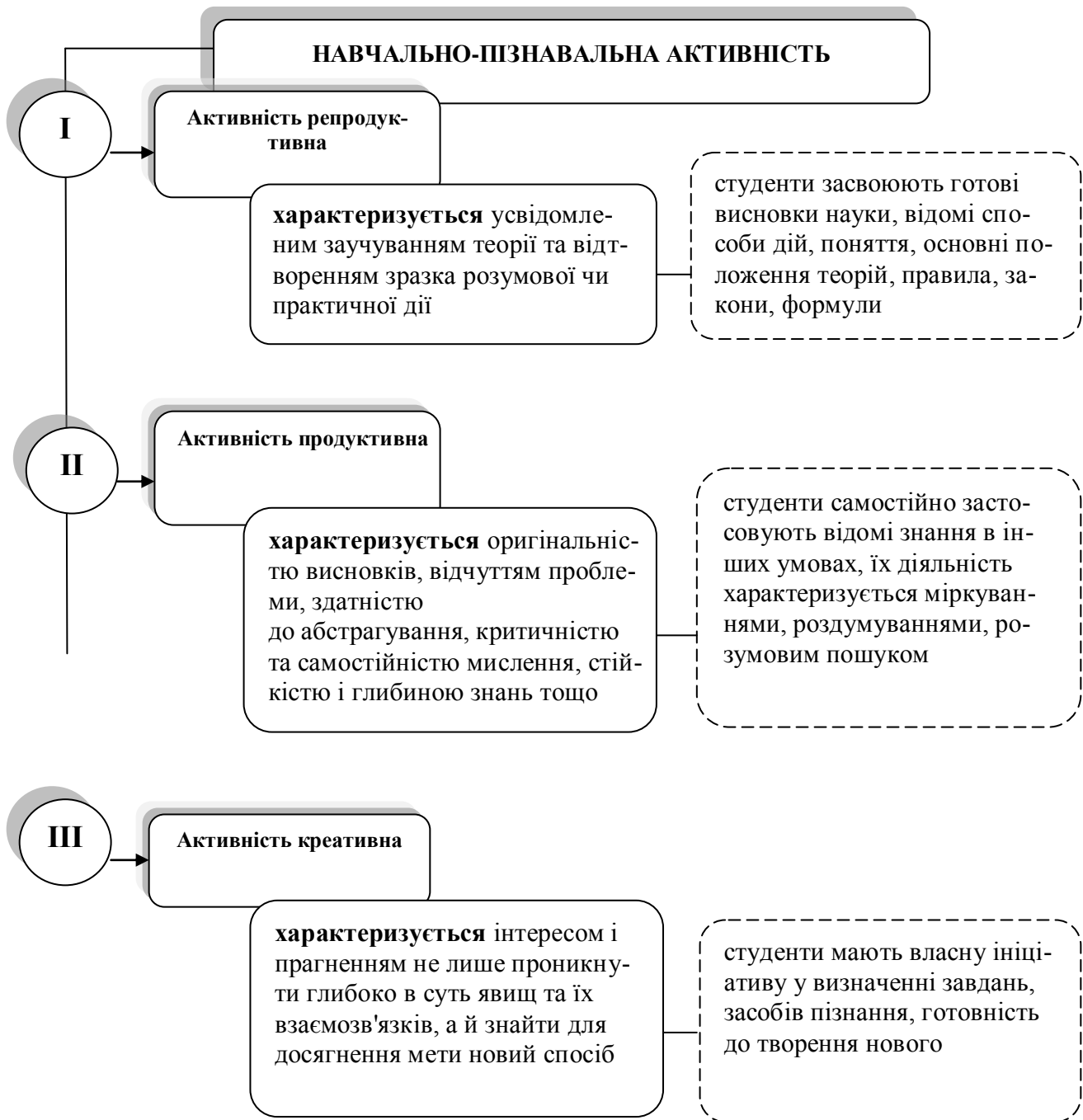

Рисунок. Рівні розвитку навчально-пізнавальної активності студентів

Джерело: узагальнено автором на підставі [3]

Активність кожного студента на всіх рівнях залежить від активізації навчального процесу в цілому, а навчальний процес – від особистості викладача, його вміння відповідним чином організувати навчальну діяльність.

Управління активністю студентів зазвичай називають активізацією. Активізацію можна визначити як постійний, безперервний процес стимулювання студентів до енергійного, цілеспрямованого вчення, подолання пасивної і стереотипної діяльності, спаду і застою у розумовій діяльності.

Головна мета активізації – формування активності студентів, підвищення якості навчального процесу, який спрямований на засвоєння емоційно-ціннісного досвіду, забезпечення адаптації особистості до соціального оточення, а також сприяння самореалізації та розкриттю професійного потенціалу особистості.

На даний час використовуються різні напрями активізації пізнавальної діяльності, що включають різноманітність форм, методів, засобів навчання, виправданий і свідомий вибір яких за умов умілого та педагогічно правильного поєднання суттєво впливає на ефективність навчальної діяльності, стимулює активність і самостійність студентів.

На нашу думку, активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів у великій мірі сприяють ігрові форми і методи навчання, самостійна робота, а також проблемний метод навчання. Значення вибору ігрових форм і методів у викладанні обліково-економічних дисциплін перебільшити складно, адже саме вони дозволяють оптимально враховувати вимоги обраної студентами спеціальності, створювати ситуації, що дають можливість швидко й ефективно вирішувати управлінські завдання, розвивати економічне мислення. Використання ігрових форм навчання забезпечує таку постановку завдання, що передбачає не одне, а цілий ряд професійних рішень. Це викликає інтерес у студентів, а отже спонукає до активності.

Завдання викладача – правильно сконструювати зміст ігрових занять та розробити методичні рекомендації з їх підготовки, організації, впровадження та проведення на прикладі вивчення певних тем навчальної дисципліни.

Вплив ігрових форм навчання на підвищення рівня професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації буде ефективнішим за таких умов: професійно зорієнтований зміст ігрових форм навчання; диференційоване використання ігрових занять з урахуванням рівня підготовленості студентів; розвиток мотивації навчальної діяльності студентів; забезпечення розвитку ініціативності, самостійності та творчості студентів; налагодження партнерської взаємодії та співробітництва учасників ігрових занять на основі суб'єкт-суб'єктних відносин [4].

Важливе місце в навчальному процесі має бути відведено самостійній роботі як методу навчання і самоосвіти. У сучасній світовій педагогіці вищої школи самостійна робота студентів розглядається як провідна форма професійної підготовки майбутніх фахівців.

Саме в процесі самостійної роботи студент стає творцем знань. Самостійна робота дозволяє найуспішніше реалізувати міждисциплінарний підхід, заохочення творчості, зв'язок теорії з практикою. Вона сприяє формуванню позитив-

ного ставлення до праці, працездатності, захопленості роботою, реалістичності в оцінці власних можливостей, самоорганізації, відповідальності за рішення, що приймаються, орієнтації на спільну діяльність, прагнення домогтися результату [1].

Самостійна робота студентів потребує чіткої організації, планування, системи й певного керування (обсяг завдань, типи завдань, методичні рекомендації щодо їхнього виконання, аналіз передбачуваних труднощів, облік, перевірка та оцінювання виконаних робіт), що сприяє підвищенню якості навчального процесу. Успіх цієї роботи багато в чому залежить від бажання, прагнення, інтересу до роботи, потреби в діяльності, тобто від наявності позитивних мотивів. Велике значення під час самостійної роботи студента мають його спрямованість, психологічна готовність, а також певний рівень бази знань, на який будуть нашаровуватися нові знання [2, с. 199].

Застосування проблемного методу навчання дозволяє здійснювати творчий розвиток пізнавальної активності особистості студента. Основою проблемного навчання є моделювання реального творчого процесу за рахунок створення проблемної ситуації і управління пошуком вирішення проблеми. У таких умовах відбувається активізація розумової діяльності студентів. Передусім вирішення подібних задач викликає інтерес студента до предмету та явища, що вивчається.

При виборі тих чи інших методів навчання, перш за все, слід прагнути продуктивного результату. При цьому студент має не тільки зрозуміти, запам'ятати та відтворити отримані знання, а й уміти ними оперувати, застосовувати їх у практичній діяльності, розвивати тощо. Адже ступінь продуктивності навчання багато в чому залежить від рівня активності навчально-пізнавальної діяльності студента.

Водночас, застосовуючи ті або інші методи та прийоми активізації, необхідно завжди враховувати наявний рівень розвитку пізнавальних здібностей студентів. Складні пізнавальні завдання можна пропонувати лише студентам, які мають високий рівень розвитку пізнавальних здібностей. Завдання, не співвіднесені з рівнем розвитку пізнавальних сил студента, які перевищують його можливості та рівень наявного розвитку, не можуть відіграти позитивну роль у навчально-пізнавальній діяльності. Вони підривають у студента віру у свої сили і здібності [5].

Зі сказаного вище випливає, що тільки комплексне, системне урахування усіх сторін процесу навчання у вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації дозволить правильно визначити напрями розв'язання головного завдання теорії та практики – підвищення ефективності навчання та якості підготовки фахівців, що реалізується через активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів. І, безумовно, виключне значення має педагогічна майстерність викладача, в основі якої лежить високий рівень професіоналізму діяльності й особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дяченко Оксана. Креативна освіта як передумова підготовки майбутнього економіста/ [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.nbuuv.gov.ua>
2. Ковальчук Г.О. Активізація навчання в економічній освіті: [навч. посіб.] / Галина Олександрівна Ковальчук. – [2-ге вид., доп]. – К. : КНЕУ, 2005. – 298 с.
3. Лузан П.Г. Теоретичні і методичні основи формування навчально-пізнавальної активності студентів у вищих аграрних закладах освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / П.Г. Лузан. — К., 2004. — 42 с.
4. Полещук І.Ф. Підвищення рівня професійної підготовки студентів економічних спеціальностей засобами ігрових форм навчання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І.Ф. Полещук. — К., 2005. — 24 с.
5. Щепіна Н.В. Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів ВНЗ як наукова проблема / [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.nbuuv.gov.ua>